

Wim Hartlief

Bijna een held

Eerste druk © 2020 Wim Hartlief

Cover ontwerp © Wim Hartlief

ISBN: 978946405168

Uitgeverij: New Brave Books

Wim Hartlief

Bijna een held

Voor Arnoud, Josine, Nora en Julia

Meulens moalen mit gain wind dij veurbie is

Ter nagedachtenis aan Carel Marinus Minck,
11 juli 1888 – 29 juni 1945

grootvader, overgrootvader en betovergrootvader

De straat, waar hij woont..., is een geweldige straat.

‘Ik bin toes moe,’ roept Brand het donkere trapgat in, nadat hij aan het touwtje heeft getrokken, dat bij hen, net als bij alle andere huizen, uit hun brievenbus hangt. Brand zet zijn schooltas op de onderste traptree. Het is een ingesleten gebruik. Een afspraak tussen zijn moeder en hem. Eerst thuiskomen en zeggen dat je thuis bent voordat hij buiten iets kan gaan doen. Ook al blijft hij voor de deur staan, hij is thuis geweest en dat is voor zijn moeder voldoende om gerust te zijn. Op de meeste dagen loopt hij naar boven voor een kopje thee en een praatje met zijn moeder, maar vandaag niet. Het is te zonnig voor thee.

De straat waar hij woont, de Noorderspoorsingel, is een vriendelijke straat op het uiterste randje van de stad en de straat verbindt de Borgwal met de Spoorstraat. Het is een sliert eenvormige etagewoningen, met een plat dak en drie lagen hoog.

Halverwege onderbroken door de Stinsstraat.

Elk half uur komt een Blauwe Engel langs sjokken met als eindbestemming, Delfzijl of Roodeschool.

Boven aan de trap staat het donkere silhouet van zijn moeder.

‘Brand, kom je boven voor een kopje thee?’

'Nee moe,' zegt hij.

'Zelf weten, maar denk aan de tijd en ga niet te ver, want om zes uur eten we. Dat weet je.'

'Ja, ja, is goed,' antwoordt hij en hij trekt de deur weer achter zich dicht en kijkt om zich heen, met de deurknop nog in zijn hand. Het is een plezierige meidag en het ruikt naar de komende zomer. Naar vers gemaaid gras en naar de zwartbonte koeien in de weilanden aan de andere kant van de spoordijk.

Een paar buurvrouwen zitten op een Thonetstoeltje voor hun voordeur te genieten van de namiddagzon. Met een handwerkje in hun schoot letten zij op een paar spelende kinderen in het gras aan de overkant. Vriendelijk groet hij: 'Moi, moi,' de vrouwen. En hij slaat rechtsaf en gaat richting de Stinsstraat.

Op de hoek van de Stinsstraat en de Noorderspoorsingel woont Eefje, zijn vriendinnetje. Het kost hem moeite dit toe te geven, want Eefje is nog maar dertien en hij is vijftien. Maar hij vindt haar geweldig, ondanks haar platte meisjesborst.

Het is niet de eerste keer dat hij verliefd is. De eerste keer was een winter terug. Tussen de Soendastraat en de Bedummerweg ligt een lange en niet al te brede vijver. Een stuk water overgebleven na het dempen van het Boterdiep. De Soendavijver. De vijver scheidt de Indische buurt van De Hoogte. Een buurtbewoner, een oudere man, had die winter een baan heen en een baan terug geveegd. Beide banen werden gescheiden door een smalle strook sneeuw, precies in het midden gelegd. De man hield met brede slagen de baantjes sneeuwvrij en elke schaatser die voor de eerste keer langs kwam, stopte hem als dank een muntje in zijn hand.

Meestal een stuiver of een dubbeltje. Na zevenen werd het neonlicht van straatlantarens soms sfeervol gedempt door een sneeuwbuï en de donkere schaduwen van de winteravond. Elke avond, na het avondeten, schaatste hij op de Soendavijver. Voor hem hoefde het niet te dooien. Het voorjaar en de zomer konden worden overgeslagen.

Op de eerste avond was het druk op de vijver. Tientallen buurtbewoners stonden op de schaats. Scherpe ijzers krasten. Nauwkeurig plaatste hij zijn schaatsen recht onder de schoenen en haalde de riemen strak aan en keek ondertussen om zich heen.

Naast hem sloeg een meisje voorzichtig haar lange benen uit en deed de eerste voorzichtige slagen op haar witte kunstschaatsen. Een mooi meisje, zo te zien. Hij kende haar niet van naam en ook niet van gezicht.

Uit een donkere hoek kwam een jongen te voorschijn en in een paar slagen was hij bij haar. Hij pakte haar in de taille. Zij keek niet verschrikt achterom en wankelde ook niet, zoals hij verwachtte, maar greep naar achteren de polsen van de jongen beet en liet zich duwen. Brand bleef naar die twee kijken terwijl hij ook de eerste slagen op het ijs maakte.

Aan het einde van de baan zette het paar de schaatsen dwars en kwamen schavend met een wolkje opspattend ijs tot stilstand.

Het was mooi om te zien, dit wilde hij ook en snelheid maken kon hij als de beste. De jongen liet het meisje los en schaatste na een korte groet weg.

Zij stond nog op dezelfde plek toen hij aan haar vroeg: 'Zullen wij naar de andere kant schaatsen?'

Het meisje glimlachte en knikte. Die eerste keer was een verpletterende sensatie. De zachte soepelheid van haar in een wollen trui gestoken lijf. De stevige grip van haar handen om zijn polsen. Het ritme van haar wiegende heupen onder zijn handen. Het zwieren van hun benen. De toegenomen snelheid bij elke afzet en op het eind van de baan de beloning. Hij hoorde haar opgelucht zuchten. Ze waren niet gevallen. Met een glimlachje knipperde zij de sneeuwvlokjes van haar wimpers. Vanaf dat moment wist hij: 'Hier gaat het om, dit warme gevoel in zijn borst en zijn hart hardop horen slaan.'

Avond na avond schaatste hij met Paula, zonder veel te zeggen. Er werd niet door hen gezoend. Niet dat hij niet wilde. Maar zijn verlegenheid belette hem om een poging

te wagen. Na een paar rondjes hand in hand stonden ze dan minutenlang op het stilste en donkerste hoekje heel dicht tegen elkaar aan om uit te blazen. Dan trok Paula zijn handen onder haar trui.

Hij durfde haar niet aan te kijken en zij hem ook niet. De warmte van haar lichaam gloeide de kou uit zijn handen. Na week sloeg het weer om en het dooide. Aan het schaatsen kwam daarmee abrupt een einde. De vijver veranderde in een paar dagen van een gladde zwarte spiegel, tot een grijze dof uitgeslagen ijsvlakte met grote brosse wakken. Uit gaten welde water omhoog en bracht de rust rond en op de vijver terug. De verbannen eenden en zwanen schommelden terug naar hun domein. Met de dooi verdween ook Paula uit het zicht en hij zag haar niet meer. Terwijl hij elke middag Het Vrije Volk bezorgde in de Indische buurt. Lang treurde hij niet om haar. Een puberhart is onrustig.

Eefje is slank, met lange benen, groenige ogen en zij heeft een mooie mond. Haar gezicht is smal en ze heeft op haar neus kleine sproetjes. Voor haar huis gaat hij op mijn tenen staan en gluurt naar binnen. Geen beweging en geen mens te zien. Hij loopt de Stinsstraat in.

Eefje en haar zus Diane hebben hun slaapkamertje aan de diepe kant. De groene gordijnen met de portretjes van The Beatles zijn dicht getrokken.

Naar het zijn voorbeeld John Lennon, draagt hij ook een Duits schipperspetje. Vanaf het einde van de zesde klas draagt hij, om zijn idool Buddy Holly te eren, een bril.

Zijn schipperspetje kocht hij bij H3 in de Hofstraat. Een zijstraatje van de Oude Ebbingestraat.

De Oude Ebbingestraat is een rommelige winkelstraat die de grandeur mist van de Oude Boteringestraat. Maar tijdens het lopen hou je wel zicht op d'Olle Griese.

De machtige Martini die hoog boven de stad uitsteekt. H3 in de Hofstraat was de boetiek waar je importjeans kon kopen. Daar kocht hij zijn jeans van het merk Roy Rogers. Hele hippe jeans met klepzakken op de kont en een lichte bell bottom. Volgens de verkoper, waren die

uitlopende pijpen bedoeld om er cowboylaarzen onder te kunnen dragen. Dat vond hij het een stoer detail. Voor die laarzen heeft hij geen geld, maar hij vindt die bell bottom ook tof vallen op zijn halfhoge bruin suède bordeelsluiipers van Hush Puppies.

Aan de wanden van H3 hangen een paar litho's van Karel Appel. Te koop voor honderd-en-vijfentwintig gulden. Dat staat op het kaartje gestoken in de lijst. Daarom komt hij er graag, om naar die litho's te kijken. Jammer genoeg, heeft hij het geld niet, anders zou hij er één uitzoeken voor aan de muur van zijn slaapkamer.

Die vrije en woeste kleurige beesten inspireren hem. Ze dagen hem uit.

Van de acht gulden die hij per week verdient met zijn krantenwijkje moet hij van zijn vader, tot zijn verdriet, zeven gulden sparen. Zonder dat het doel daarvoor duidelijk is. Als hij probeert geld los te peuteren voor een verantwoorde aankoop, krijgt hij stevast te horen: 'Nee Brand, geen sprake van, op geld moet je zuinig zijn. Geld moet je niet uitgeven. Je moet geld niet verkwisten. Dan ben je het geld niet nut,' volgens zijn vader. En daarmee werd het onderwerp afgesloten. Alles wat hij wilde kopen was verkwisting. Van de gulden, zijn eigen verdiende zakgeld, betaalde hij na weken sparen de kleine spulletjes die bij H3 te koop waren, zoals zijn John Lennon schipperspetje. Nog vaker ging die gulden op aan zakjes frites met gratis mosterd. Stoer gekocht bij de kar op de hoek van de Bedumerweg, bij het pleintje voor de Cortinghpoort. Voor jeans krijgt hij geld mee van zijn moeder, daar hoeft hij niet voor te sparen. Brand steekt over. Hij heeft het gezien. Eefje is niet thuis. Hij loopt de Noorderspoorsingel weer in. Even verderop maakt de straat een forse slinger naar binnen om met een paar grote hoeken van negentig graden weer naar buiten te draaien. Daardoor ontstaat een soort van pleintje met wat openbaar groen en in de uiterste hoek een diepe en schemerige portiek.

Het portiek is een geliefde hangplek voor zijn vrienden en vriendinnen. Dit tot groot ongenoegen van de bewoners van de bovenliggende woningen. Ook daar is niemand te zien. Nog een mogelijke plek blijft over.

Hij steekt over en loopt nog een eindje over de stoep en maakt de oversteek naar het grasveld. Tot hij tussen een bossage van struiken en bomen staat en bij een dun loopspoor aankomt.

Met een hand duwt hij een flinke tak opzij.

Er staan geen fietsen tegen de bomen als hij doorloopt. Dit is hun plek. De spoorloot is drooggefallen en geen belemmering om aan de andere kant te komen.

Eefje zit tussen het hoge gras op het stukje grasland aan de voet van de spoordijk. Deze goed verborgen plek aan de spoordijk is het domein van hun clubje.

‘Het dammetje.’

Op dit stukje grasland aan de spoordijk wordt naar een transistorradio geluisterd, vooral naar de piratenzenders Thames Radio en Radio Caroline, de piratenzenders die de nieuwste hits van de Engelse beatbands laten horen. Uitdagend aangekondigd door deejees met rockstemmen. De beroemde Wolfman Jack uit New York wordt door hen geïmiteerd, zoveel is wel duidelijk. De hits worden door iedereen met de nodige aanstellerij en met gevoel voor dramatiek meegezongen en de jongens spelen daarbij luchtgitaar en drums. En er wordt op het dammetje gezoend. Dit zoenen is een vrolijke aangelegenheid en wordt met passie beleefd. Het stomende perspectief is seks. Hoewel, bij de meisjes is hij daar niet zeker van.

In die zomer van 1964 is iedereen nog maagd, dat weet hij zeker. Voor hemzelf is seks een duistere en rommelige fantasie. Een verwachting zonder voorbeeld. Een van de synoniemen voor seks had hij afgesloten. Dansles. Zijn moeder drong daar op aan.

‘Je bent vijftien. Het wordt tijd om te leren dansen. Hoort bij de opvoeding, vind ik. Je zult zien, dat dansen leuk is. Je vader en ik zijn ook op dansles geweest.’

Bij Lesterhuis, kwam er nog achter aan.

Hij liet zich overtuigen. Het enige goede wat hij aan dansles overhield, was een modern donkerbruin pak. Een strakke broek met rechte pijpen en een strak aansluitend colbertje. Bruin klinkt een beetje suf, maar in de stof zat een goudkleurig spikkeltje. Dat spikkeltje zorgde er voor dat het kostuum voor hem okay werd.

De gebruikelijke onderhandelingen van zijn vader met de verkoper over de prijs en de gratis accessoires, volgde hij gegeneerd en op veilige afstand.

Een paar dagen later kocht hij schoenen. Onderhandelen over de prijs van schoenen vond pa niet de moeite waard. Schoenen met leren zolen en hakken. Noodzakelijk om te kunnen glijden op een dansvloer.

Diepgroene suède puntschoenen. Beretrots was hij op die schoenen. Zijn vooruitzicht, de hele winter lang, elke vrijdagavond naar de dansschool.

De heer Bus was naast dansleraar ook een promotor van goede manieren en etiquette. Zijn eerste avond, hij wist niet wat hij meemaakte. Wat een stijve bedoening. Aan weerszijden van de dansvloer stonden, in een flinke rij, lelijke stoeltjes. Een paar vroegkomers, waren door de heer Bus en zijn assistente al op een plekje gezet. Aan de ene kant zaten een paar plattelandsmeisjes, dat was duidelijk te zien aan de lengte en de snit van hun jurken en aan de andere kant zat een jongen. Daar ging hij naast zitten. Nadat alle stoelen bezet waren, viel er een diepe stilte. Doodstil was het, met af en toe een hoorbaar zuchtje bij een meisje of gehoest bij een jongen.

Zelfs op afstand, was de penetrante geur van eau de cologne te ruiken. Allemaal schone verzorgde meisjes aan de overzijde van de dansvloer. Ondanks zijn verlegenheid ging hij het rijtje langs en probeerde te ontdekken welk meisje zijn richting opkeek. Dat viel tegen, alle meisjes staarden of afwezig naar een punt in de ruimte of keken blij in de ogen van een vriendin, maar zeker niet naar hun kant van het zaaltje.

Het voelde griezelig en ongemakkelijk aan. Eindelijk, na ongeveer een lichtjaar wachten, doorbrak de heer Bus de stilte.

‘Goedenavond, dames en heren, van harte welkom op deze eerste avond bij dansschool Bus.’

Met die woorden opende de heer Bus de les.

‘Wat gaan wij zo doen?’

Een vreemde vraag. Hij nam aan dat de heer Bus wel wist wat zij gingen doen. Dat bleek een tel later ook zo te zijn.

‘Heren, u gaat op mijn teken staan en niet eerder. En u zoekt voor de eerste oefening een dame. Opgelet heren, voordat u gaat staan.’

Er klonk ernst door in zijn stem.

‘Wat ik daarbij niet wil zien, is geren en wat ik niet wil horen, is geroep, ik wil geen handen in de lucht en ook geen vingers die naar elkaar wijzen. Dat hoort niet op de dansvloer. Begrepen? Heren opgelet, gaat u maar staan. De dames kunnen blijven zitten.’

In zijn haastige nervositeit en onzekerheid trapte hij zijn stoel om. Een snelle greep voorkwam dat het stomme ding tegen de grond kwakte. Subiet kreeg hij een rooie kop. Veel aandacht verwachtte hij voor zijn manoeuvre. Maar dat viel mee. Gelukkig klapte de heer Bus in zijn handen en eiste zo alle aandacht op.

‘Heren, knoop uw colbert dicht. Zoek rustig oogcontact met een dame en een kort knikje is voldoende. Bent u het beiden eens, dan pas en niet eerder, loopt de heer zonder zich te haasten naar de overkant. Maakt een kleine buiging en stelt zich netjes voor en vraagt: ‘Mag ik deze dans van u?’ Is dat duidelijk? Vervolgens gaan jullie paar bij paar rond de vloer staan en aansluitend vertel ik, wat we gaan doen. Overigens, nog even dit. Heren, ik begrijp dat slordig lang haar in de mode is, maar ik verzoek jullie dringend om naar de kapper te gaan en de volgende les met een verzorgd kapsel te verschijnen. Begrepen?’

Zijn keuze viel op Trijntje. In het Gronings, Trainje of Triene. Waarom Groningers hun kinderen Nederlands klinkende voornamen geven, blijft hem een raadsel. Zo stelde zij zich ook voor.

‘Moi, ik hait Trainje.’

Hun oogcontact was gelijktijdig en ze hadden gebloed bij het knikje. Opgelucht liep hij op haar af. Gelijk raak. Bij de eerste poging al miskleunen, had hij niet overleefd. Alleen in de ruimte te blijven staan met een meisje waar ook niemand voor had gekozen. Horror.

Trijntje kwam niet uit de stad. Zij was een van die vele plattelandsmeisjes en woonde in Zuidwolde.

Een klein pittoresk dorpje aan het Boterdiep net boven de stad en zij fietste elke vrijdagavond naar dansles met een paar vriendinnen.

Trijntje zag er uit als een echte Groningse. Grote heldere blauwe ogen, springerig kortgeknipt rossig blond haar en was op een plezierige manier rond met een uitdagende boezem en stond stevig op de benen.

Zij sprak algemeen beschaafd Gronings, doorspekt met een boel Nederlandse woorden.

Trainje leidde graag en hij vond dat uitstekend, want van dansen bakte hij weinig. Hij kon de kop er niet bij houden. Die bedwelmende geur van Maya zeep gemengd met de geur van warme eau de cologne, die vanonder haar oksels vandaan kwam. Het leidde te veel af.

Met haar hand in mijn zweterige hand dansten zij, slow slow, quick quick slow, sluiten, gevolgd door een kleine draai. Heel even staan op je voorvoeten en weer inzakken bij de volgende pas.

Even ervaarde hij, wij zweven. Trainje glunderde en hij zag haar denken: ‘Eindelijk, daar gaan we. Het kan wel. Brand kan me wel laten zweven als hij dat wil. En als wij zweven dan zijn wij het mooiste koppel. Brand, hou vol alsjeblieft.’

Trots keek zij de zaal rond, zien jullie ons wel? Dat was haar ambitie, het mooiste koppel zijn. Hij had wel de looks in zijn kostuum, maar hij kon het ritme niet vast

houden. Het was niet te doen. Het gromde van binnen. Bij iedere move voelde hij haar benen langs zijn benen schuren. Bij elke pas voelde hij hoe zijn been tot aan weerstand in haar petticoat verdween. Haar borsten duwden zich plat tegen zijn colbertje aan. Natuurlijk, probeerde hij neutraal te blijven lachen en probeerde zijn stapjes kleiner te maken en zijn gedachten bij het dansen te houden.

'Ik dans het allerliefste met jou, Trijntje,' maakte hij haar complimenten. Terwijl hij fantaseerde: 'Kom Trainje, kom lekker wicht. Ik wil je naar huis brengen, dan leid ik je naar een stil plekje in de steenfabriek. Laat die suffe vriendinnen van je alleen naar Zuidwolde fietsen.'

Halverwege Zuidwolde stond een steenfabriek dicht tegen het fietspad aan. Hij was te overmoedig.

'Tou, let op vent, draai nou ains ain keer op tied mit.'

Opgeschrikt, corrigeerde hij zijn opstandige gedachte en probeerde weer in haar ritme te komen.

'Ik dans graag de Engelse wals, jij toch ook?'

Slijmde hij.

Meerdere malen voelde hij hoe Trainje verkrampde en haar arm stijf gestrekt hield en met haar kont zo ver mogelijk naar achteren ging om afstand te houden. Gekwetst keek ze hem aan, maar zei niets en danste door. Op zulke momenten wilde hij van ongemak haar los laten en weglopen, maar dat ging niet zonder op te vallen of zonder het waarom van de heer Bus, verwachtte hij. Dansen bleef tot het einde, een vreugdeloze opgave.

Steeds meer raakte hij die winter ervan overtuigd dat het bestaan van meisjes een complot was, een geraffineerde grap van de natuur om jongens van zijn leeftijd voor altijd en voor het leven onder de duim te houden. Hij ging het zo zien, eerst ben je afhankelijk van je moeder en later als je zonder haar kunt, wordt je leven beheerst door het verlangen naar.... Naar wat eigenlijk?

In zijn hoofd komt het idee op dat het een dwaaltocht is.

Een droom. Blind en op de tast manoeuvreren door een donker doolhof.

Meisjes blijven legpuzzels voor hem. Dozen van duizend stukjes of meer, zoals de firma Jumbo trots vermeldt.

Die puzzels zijn vaak een Zwitsers berglandschap waar zijn opa met engelengeduld en in opperste concentratie op de zondagmiddag stukje voor stukje mee aan de slag gaat. Opa rookt op zulke zondagmiddagen in totale rust een goede bolknak van Elizabeth Bas, terwijl hij rechtop aan de grote tafel in de pronkkamer zit.

De pater familias, die kalm voor zich uit mompelt: 'Ik zie het. Wacht even, dit stukje past hier en dat stukje past daar.'

Zijn opa is een zwaar gebouwde man die met zijn grote eeltige handen teder elk klein stukje opbeurt en een eigen plekje geeft. Opa begint eerst met het leggen van de randen, zodat het stoppelige Perzische tafelkleed nog lang te zien blijft. Dat is zijn beeld van meisjes. Een puzzel waarvan je alleen de randen ziet en waarvan je de ontbrekende stukjes niet gemakkelijk op de goede plek legt.

De vrouwen op de muur van zijn slaapkamer

Er zit een artistieke gedachte achter het schilderen van vrouwen op de muur van zijn slaapkamer.

En hij heeft het talent en de durf om het te doen. Zijn voorbeelden komen uit tijdschriften. Die scheurt hij uit en legt ze op de grond. Daarna tekent hij met een dikke grafietstift de grote vormen. Arceert schaduwen en kleurt daarna de tekening met plakkaatverf in.

Met toegeknepen ogen kijkt hij op een afstandje naar de nog natte afbeelding. De vorm ziet er goed uit, alleen het zachte vel lukt niet. Het printpatroon van het behang komt tot zijn verdriet keihard door de verf heen.

Meestal gebruikt hij de pin-up foto's uit het zwart-wit weekblad De Lach. Een onnozel blad met flauwe mopjes en vrouwen in badkleding. Het blad komt elke week mee in de leesportefeuille.

Bij het schetsen en het daarna schilderen in kleur laat hij de bikini's van de fotomodellen weg.

Zijn probleem daarbij is, dat hij nooit een naakte vrouw heeft gezien. Weleens op een schilderij in het museum, maar dat is onbetrouwbare informatie. Vragen aan een van zijn vriendinnen, durft hij ook niet. Bovendien, zijn moeder zou het niet goed vinden. Op foto's van naakte vrouwen in tijdschriften of in boeken of in een etalage worden de delen waar het hem om gaat met een banderol afgeplakt of worden bedekt door een zwart balkje.

Door een gelukkig toeval vond hij de oplossing.

Op een avond neusde hij verveeld door een rekje met populair wetenschappelijke boeken en reisverhalen. Zijn keuzes hield hij onder zijn arm geklemd. Zijn moeder was nog op zoek naar boeken.

Zijn mond viel open, de reisverhalen waren gevuld met foto's van blote vrouwen. Pagina's tekst gelardeerd met Afrikaanse, Indiaanse en ook Papoeavrouwen. Een geweldige vondst, gladde bladzijden kunstdrukpapier vol meisjes die hun borstjes open en bloot lieten zien en vrouwen getooid met alleen een schaamlap. Wie had dit kunnen denken?

De openbare leesbibliotheek bleek de bonanza die hij nodig had. Nergens afgeplakt of een zwart balkje te zien. Dit lijkt op discriminatie, is wat hij dacht. Deze donkere vrouwen hadden bij de uitgevers van deze boeken geen recht op zwarte balkjes. Anderzijds, was hij dankbaar voor de gevonden informatie.

Kort daarna had hij met een Stanleymes de bladzijden met close ups uit die boeken gesneden. Die clandestien veroverde foto's dienden sindsdien als voorbeeld voor alle borsten die hij schilderde.

Zijn moeder zegt te vaak naar zijn zin: 'Waar heeft hij dit van? Volgens mij heb ik een vreemd kind mee gekregen.'

De omgekeerde wereld volgens hem. Het is normaal dat kinderen twijfelen aan hun herkomst. Vaak brengt een gezocht en gevonden trouwboekje in die gevallen wel soelaas. Aan zijn eigen afkomst heeft hij nooit getwijfeld.

Ondanks de uitspraak van mijn moeder. Hij lijkt als twee druppels op zijn vader.

Zijn pa is een ranke man met golvend donkerblond haar en hemelsblauwe ogen. Met die ogen kijkt hij altijd licht wantrouwend naar de wereld.

Over die wantrouwende blik, zegt zijn moeder graag: 'Dat hebben alle Drenten.'

Die aanname lijkt hem onzin. Als hij dat tegen haar zegt, dan kijkt zij hem aan en zegt: 'Jawel hoor. Ken jij het spreekwoord niet: Uit jenever, turf en achterdocht, heeft God de Drent gewrocht.'

Na die woorden lacht ze een beetje en zegt daarna, om haar uitspraak te nuanceren: 'Maar pa is een lieve man, die goed voor ons zorgt.'

Zijn moeder heeft gelijk, zijn pa is een harde werker. Je best doen en niet snel opgeven staat hoog bij hem in het vaandel. Daar komt bij, zijn vader is een onovertroffen perfectionist. Er is niemand, die hij kent, die zo griezelig perfect een fiets kan schoonmaken als zijn vader.

Zelfs een nieuwe fiets in een winkeletalage kan daar niet aan tippen. Sinds een tijdje wordt hij geacht zijn fiets zelf onderhouden. Hij herinnert zich nog goed. Het was een slechte dag. Op een zaterdag in de herfst zei pa tegen hem: 'Kom Brandje, aan het werk jongen. Haal je fiets uit de schuur, want het wordt winter. Ik heb het jaren gedaan en geloof me, goed onderhoud is de enige manier om lang plezier van je fiets te hebben.'

Hoe hij zijn best ook deed. Pa wees hem na die eerste middag ploeteren met veel plezier de plekjes aan waar hij faalde in zijn pogingen om zijn vader te evenaren. Het was onbegonnen werk. Die zelfde middag nam hij het besluit: liever gaat hij lopen, dan zijn tijd verknallen aan het poetsen van die fiets. Roestig chroom, afbladerende lak, een slappe ketting of een lekke band, het zit hem niet dwars.

Pa is ook een tikje zwaar op de hand. Veel is een zorg en zelden zit iets mee in het leven.

'De meeste mensen hebben het niet goed met je voor,' zegt hij vaak genoeg. Daarin krijgt het spreekwoord wel gelijk. Pa zegt geen woord teveel en hij zorgt er altijd voor dat niemand in zijn kaarten kan kijken. Onderhandelen gaat hem goed af. Zijn vader betaalt nooit de prijs op het kaartje. Het is altijd afdingen. Ook zijn er altijd spullen bij de koop inbegrepen. Zijn moeder en hij schamen zich altijd dieproud als pa een behulpzame verkoper bij het kopen van een kostuum weer eens het mes op de keel zet. Overhemd, stropdas en bijpassende sokken zijn in de beleving van zijn vader altijd gratis accessoires. Hij heeft het hem zo vaak kortaf horen zeggen: 'Kom, we gaan naar een ander, hier heeft verder praten geen zin.' Pa pakte hen demonstratief bij de hand en liep door naar de deur. Het was zijn theater. Als ma thuis daar iets over te mopperen had en zei: 'Asjeblijft, ik schaamde me weer de ogen uit mijn hoofd. Je doet het niet weer, waar ik bij ben. Heb je dat begrepen, anders krijg je mij nooit meer mee de stad in.'

Dan antwoordde pa droog: 'Maak je niet druk. Die man hoeft mij niets te verkopen. Hij kan ook nee zeggen.'

Daarna viel een stilte tussen hen. Tot pa een beetje in het luchtledige mompelde: 'Jij bent gewoon niet zakelijk.' Misschien kwam die houding voort uit de teleurstelling over zijn lichaam, dacht hij. Een lichaam dat zijn vader, op heel jonge leeftijd, een lelijke poets bakte.

Zijn vader lijdt aan een aandoening waardoor hij aan een kant langzaam met veel pijn scheef groeit. Hij draagt dit lijden stoïcijns en geeft geen kik en praat nooit over de pijn die hij lijdt. Zijn vader Jan is een harde.

Zelf is hij het tegenovergestelde. Hij is een onbezorgde sloddervos die zijn kleren draagt met de netheid van een vogelverschrikker op een korenveld bij windkracht acht. Een zelden voorkomend verdriet probeert hij snel uit zijn systeem te bannen. Voor verdriet heeft hij geen tijd.

Dat hij een sloddervos is, daar ergeren zijn ouders zich groen en geel aan. Dat gemopper glijdt van hem af als druppels water van een eend.

Anderzijds, niet vaak heeft hij iets stuk.

Een scheur of een gat in zijn kleren komt niet voor, maar als hij schildert dan zit hij onder de verf. Als hij voetbalt dan zit er modder tegen zijn knieën aangekoekt en is de rugkant van zijn overhemd groen van het gras als gevolg van fanatiek ingezette slidings. Te vaak hoort hij zijn moeder de zin zeggen: 'Als jij de oorlog had meegemaakt zoals wij, dan zou jij wel beter voor je spullen zorgen en er niet zo nonchalant mee omgaan. Kijk toch eens naar je broek. Zo ga jij niet naar buiten, vriend. Kleed je boven maar uit, dan doe ik die spullen wel weer in de was.'

Ma zuchtte dan overdreven diep en hij dacht: 'Dat gezeur over die oorlog, daar word ik doodziek van. Overdrijf toch niet zo.'

Natuurlijk kent hij de verschrikkingen en wat die oorlog voor ontregelende werking heeft gehad op zijn moeder en haar familie. Opa Carel had hij ook graag gekend. Maar om die oorlog te verbinden aan zijn idee van netheid, lijkt hem zwaar overdreven.

Carla Maria Friesenfels, zijn moeder, is een grote vrouw met donker haar, wat zij strak naar achteren getrokken draagt en achter in haar nek samen laat komen in een grote knot. Haar grote groenige ogen kijken meestal met ongemak de wereld in. Haar stemmingen vallen op haar gezicht te lezen. Waarvan onbekommerd vrolijk zijn, niet zo vaak voorkomt, helaas.

Ma heeft regelmatig last van tomeloze driftbuien. Bij het minste geringste ontploft zij van woede. Ma denkt vaak in kwaadaardige complotten. Complotten die tegen haar gericht zijn en die zijn bedoeld om haar zwart te maken, vooral binnen haar schoonfamilie. Nog meer, heeft ma moeite met autoriteit. Zij kan het niet uitstaan, als zij het idee krijgt dat zij uit de hoogte wordt behandeld.

Dan ziet hij een opwellende woede op haar gezicht verschijnen en valt zij vervolgens uit met een stroom van ondoordacht gescheld. Ongeacht wie er voor haar staat. Soms weet het slachtoffer, in totale vertwijfeling, niet wat de aanleiding is voor haar uitbarsting.

Op zulke momenten, schaamt hij zich voor haar en wil hij graag onzichtbaar worden. Pa heeft regelmatig wat te stellen met zijn vrouw. Het valt niet mee om tijdens die hevige emotionele buien haar te kalmeren, te troosten of tot de orde te roepen.

Hij hoort het gedoe aan. Het raakt hem en het raakt hem niet. Zo is het thuis nu eenmaal. Bij voorkeur sluit hij zich van het gedoe tussen mijn ouders af. Als het even kan, verdwijnt hij naar zijn slaapkamer en gaat tekenen of lezen. Zoals gezegd, zijn ouders vinden hem een rare snijboon.

Soms lijkt het wel of ze hem niet vertrouwen. Waarom? Hij is niet een moeilijk. Niet bokkig of puisterig pesterig, zoals sommige van mijn vrienden zijn. Hij zeurt niet over wat hem thuis of in de wereld niet bevalt. Zeker, hij is een dromer die zijn eigen werkelijkheid creëert.

Een dromer, die afgezien van zijn liefhebberijen, judo, tekenen, lezen en geschiedenis, weinig ambitie heeft om naar school te gaan.

Het is wel aardig op school, maar het kost hem veel te veel tijd. Wat thuis naast zijn slordigheid als ergernis voorbij komt in de gesprekjes tussen zijn ouders is: 'Van wie heeft die jongen dat toch Jan, dat luie? Want volgens zijn leraar ligt het niet aan zijn verstand.'

Daarna laat zijn moeder een stilte vallen, om aansluitend met bitse stem te zeggen: 'In ieder geval niet van mij.'

Dan valt er een hoorbare stilte en hoort hij zijn moeder vinnig zeggen: 'Toe Jan, zeg jij ook eens wat.'

'Hmm, ja, Carla, wat zeg je? Nee, ook niet van mij,' bromt pa opgeschrikt vanachter zijn krant. In het geval van pa geheel naar waarheid. Het lijkt alsof zij en hij zich willen vrijpleiten tegenover elkaar, voor het hebben van een lui kind. Er is altijd plek voor verbazing of teleurstelling, maar zelden voor tevredenheid of complimenten, althans zo ervaart hij dat.

Als kind is het hem nooit opgevallen, maar sinds hij naar de middelbare school gaat, lijkt het wel alsof de wereldjes elkaar niet meer overlappen.

Ondanks de ongemakkelijkheden, ziet hij de humor van hun zwartgallige gemopper wel.

Goed of fout

Als hij voor het raam staat en recht vooruit kijkt, ziet hij in volgorde, de stoep, de straat, dan een breed grasveld en vervolgens een brede strook struiken en bomen.

Achter die strook groen loopt een ondiepe sloot. Meestal drooggevallen. Aansluitend een stuk ruig grasland. Dan de hoge spoordijk en achter die spoordijk weilanden vol met grazende koeien. Heel in de verte ligt de Friesche Straatweg, met duidelijk zichtbaar de schoorsteen van de melkfabriek de Ommelanden. Rechts in het noordwesten de begraafplaats Selwerderhof. Bij hen beter bekend als, 'De eeuwige jachtvelden.' De huizen in hun straat zijn gebouwd in hardrode baksteen, dit in tegenstelling tot de achterliggende straten waarvan de huizen hoofdzakelijk bestaan uit bruine en leemgele baksteen. De bewoners van de Noorderspoorsingel zijn nette mensen. Gewone mensen met rustige levens. Welwillende echtparen, die elke dag hard werken om vooruit te komen. Die voor hun kinderen een betere toekomst wensen. Want zij hadden de oorlog bewust meegemaakt en oorlog was geen pretje. De oorlog hebben meegemaakt, is hun mantra. Een combinatie van woorden van grote betekenis.

Die Tweede Wereldoorlog heeft voor veel mensen goed en fout opnieuw gedefinieerd. Je hebt de goeden en de fouten. Voor iedereen gemakkelijk genoeg te onthouden. Alle NSB'ers vallen in die laatste categorie, maar ook veel anderen, zoals Duitsers in het algemeen. Eenmaal tot 'goede' geridderd, wordt dit een vrijbrief, een handig ijkmerk om iedereen minzaam de maat te nemen.

Alleen de Holocaust blijft ook voor de goeden een lastig onderwerp. Daar zaten de 'goeden' wel mee in hun maag. Na de oorlog, is bij de goeden een vervelend schuldgevoel achtergebleven. Want daar had het breed gedragen grote

Vaderlandse verzet in gefaald. Gelukkig woonden de overgebleven Joden nu op een kluitje bij elkaar, in Israël. Die pioniers verdienen alle steun. Zij hebben het gelijk aan hun kant. Want Israël is het beloofde land. Dat staat in de Bijbel. Wie durft daaraan te twijfelen? En het moet gezegd, die Joden hebben daar een wondertje verricht. Er groeien sinaasappelen en groenten in de woestijn. Zo zie je maar, als het er op aankomt. Dan steken alle mensen de handen uit de mouw.

Zijn ouders spraken nooit op die manier over Joden of Duitsers. Van zijn moeder kreeg hij te horen, als hij thuis vertelde wat hij op straat had gehoord: ‘Mallepraat van mensen die net zo dom zijn als die NSB’ers van voor de oorlog. Naar zulke praatjes moet je niet luisteren en je moet goed onthouden, alle mensen zijn gelijk. Allemaal even goed en allemaal even slecht. En wat vandaag goed is, kan morgen fout zijn.’

En zijn vader, zijn pa zweeg.

In het noorden, beweerden boze tongen: ‘Als je een Jood wil belazeren, moet je een Drent meenemen.’

Zijn vader is een echte Drent. Aine vant zaant. Misschien betekende zijn zwijgen, dat zijn vader wist hoe het voelde om met wantrouwen te worden benaderd.

Op het dammetje

Hij loopt op Eefje af en ploft naast haar neer in het hoge gras.

‘Moi, is iedereen al weg of moet iedereen nog komen? Ben jij de eerste?’

‘Nee, ze zijn al geweest, maar die zijn naar huis voor het huiswerk. Ik heb op je gewacht.’

Hun clubje bezoekt verschillende middelbare scholen, waardoor hun lessen niet parallel lopen. Eefje vleit zich tegen hem aan. En met een arm om zijn nek trekt ze hem omlaag.

‘Zullen we tongen?’

Daar hoeft hij niet lang over na te denken. Bij Eefje is hij niet verlegen. Tongen is gewoon, dat doet iedereen, vaak ook met iedereen. Zonder voorkeuren, maar gewoon met wie aanwezig is.

‘Hé, mien jong.’

Hoort hij een rauwe stem boven zich roepen. Op de hoge spoordijk staan drie spoorwegarbeiders. In ketelpakken, op lompe werkschoenen, die zwaar knerpen op het grind.

‘Hé, mien jong.’

Gaat het nog een keer. Als ze omhoog kijken, zegt de oudste van de drie: ‘Tou moar, zie ken ‘m ja al wel heb’n, nait vant bange.’

Met hun handen onverschillig in de zakken en met plezier om hun eigen geestigheid lopen ze door, twee van hen draaien zich na een paar meter slenteren nog een keer om en maken een gebaar.

De bedoeling van dit gebaar is wel duidelijk. Ze grijnzen, met hun grauwgerookte onverschillige koppen. Vreemd genoeg, stelt die ruwe geestigheid hem ook gerust. Zij kijken niet naar Eefje zoals hij doet. Hun reactie is ongezouten, vrouw of meisje, het is hen om het even. Deze mannen zouden geen moment aarzelen.

Eefje houdt haar mond. Zij geeft geen commentaar op wat er gezegd wordt door de mannen op de dijk. Ze kijkt naar hem. Verwachtingsvol? Moeilijk te zeggen. En haar daar naar vragen? Voorzichtig laat hij haar los. Het voelt opeens ongemakkelijk. Bijna schuldig aan iets waar hij niet schuldig aan is. Terwijl hij opstaat, steekt hij haar een hand toe. Eefje pakt zijn hand en hij trekt haar omhoog. Heel even kijken ze elkaar aan.

‘Kom, loop je mee? Ik ga weg, ik heb het hier wel gezien met die gluurders en ik moet naar de bibliotheek bedenk ik me. Anders ben ik te laat met inleveren.’

Eefje kijkt hem opgewekt aan. Is zij opgelucht?

‘Zal ik met je meegaan? Gezellig.’

Stevig pakt hij haar hand vast en zonder medelijden met haar spurt hij door het gras, de sloot en slalomt tussen

de struiken door. Om haar te imponeren. Hand in hand rennen ze hijgend over het grasveld naar zijn huis.

Te voet verhuizen

Drie jaar woont hij in de Noorderspoorsingel. Daarvoor woonde hij drie jaar in de Jacob Catsstraat. Oom Wigger, een van de broers van pa woonde eerder met het gezin op dit adres.

Op de verjaardag van oma vertelde oom Wigger dat zij op korte termijn naar Rotterdam zouden verhuizen. Hij ging werken in die stad. Een verhuizing werd onvermijdelijk. Vanaf dat moment zeurde hij bij zijn ouders of zij het huis aan de Noorderspoorsingel niet wilden overnemen. Hij kreeg mijn zin.

Zijn ouders vonden het een prima plan. Die woning was veel ruimer. Het vrije uitzicht over de weilanden prachtig. Vooral dit laatste haalde zijn vader over.

Zijn ouders zijn zuinige mensen.

Niet krenterig of gierig, maar spaarzaam. Dus in plaats dat er op een dag een verhuiswagen voor de deur stond, zoals hij verwachtte, zei pa op een avond: 'Kom Brand, loop met mij mee, dan brengen we alvast wat spullen naar onze nieuwe woning op de Noorderspoorsingel.'

Zo liepen zij na het avondeten, zodra het donker werd, zijn vader en hij, met emmers klein huisraad die halve kilometer naar hun nieuwe woning. Op de laatste avond, voor de definitieve overgang, had zijn vader een bakfiets met een dekzeil van een kennis geleend om het meubilair op te vervoeren. In een paar keer rijden hadden ze samen het bankstel, de stoelen, tafels, kasten en bedden, overgebracht en met veel moeite de trappen opgedragen. Vooral de bedden en matrassen waren zwaar. Stilletjes hoopte hij dat hun nieuwe burens niet hadden gemerkt dat zij in het donker, avond na avond zelf de verhuizing regelden.